

Sygn. akt II CSK 577/07

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 kwietnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Wielobranżowego „T.(...)” spółki jawnej w S.
przeciwko Wojskowej Agencji Mieszkaniowej w W. Oddział Regionalny w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 3 kwietnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 7 marca 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

- I. **uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I podpunkty 1 i 3 i w punkcie II oraz oddala apelację strony powodowej i zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;**
- II. **zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 16.934 (szesnaście tysięcy dziewięćset trzydzieści cztery) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód – Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „T.(...)” - spółka jawna domagała się zasądzenia od strony pozwanej – Wojskowej Agencji Mieszkaniowej w W. – Oddziału Regionalnego w S. (WAM) kwoty 230.679,15 zł z odsetkami jako wynagrodzenie wynikającego z zawartej przez strony umowy dostawy energii cieplnej za okres od czerwca 2001 do września 2001 r. (trzech miesięcy). W ocenie powoda, strona pozwana powinna była zapłacić wynagrodzenie od dnia 1 czerwca 2001 r., tj. od dnia, w którym powód był gotowy do dostaw energii cieplnej.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo, ustalając następujący stan faktyczny.

Powodowe Przedsiębiorstwo „T.(...)” - Spółka cywilna zawarło z „WAM” – Oddział Terenowy w K. w dniu 1 marca 2001 r. umowę o dostawę energii cieplnej. Spółka cywilna została następnie przekształcona w spółkę jawną a obowiązki Oddziału Terenowego w K. przejęte zostały przez Oddział Regionalny w S. Strony ustaliły czas trwania umowy od dnia 1 czerwca 2001 r. do dnia 31 maja 2001 r. Poza dostawą energii cieplnej strona powoda była zobowiązana do wykonania dokumentacji technicznej sieci ciepłowniczej, uzyskania zezwoleń, wykonania prac inwestycyjno – budowlanych oraz wykonania i eksploatacji infrastruktury ciepłowniczej na swój koszt. Powód nie zgodził się na proponowane mu przez kontrahenta przesunięcie terminu spełnienia świadczenia na czas późniejszy. Nie był przygotowany do świadczeń energii cieplnej dla celów centralnego ogrzewania, w związku z tym dostawy rozpoczęto we wrześniu 2001 r. Za dostawy te strona powodowa wystawiła faktury, które strona pozwana płaciła. Należność dostawcy ciepła była płacona ryczałtem na podstawie ceny za 1 m² pomnożoną przez ilość metrów kwadratowych powierzchni ogrzewczej (§ 21 umowy).

W ocenie Sądu Okręgowego, strony wiązał pierwotnie oznaczony termin świadczenia, ponieważ nie nastąpiła zmiana początku trwania umowy z dnia 1 czerwca 2001 r. na dzień 1 września 2001 r. Strona powodowa przystąpiła jednak do wykonywania umowy od września 2001 r. Dostawa energii na potrzeby centralnego ogrzewania miała rozpocząć się od września 2001 r., a zatem wynagrodzenie za tę dostawę na potrzeby centralnego ogrzewania należne było stronie powodowej od września 2001 r. Z treści umowy nie wynika obowiązek płacenia wynagrodzenia już od dnia 1 czerwca 2001 r. Powód nie był gotowy do świadczenia usługi dostawy energii od tej daty. Bezpodstawne okazały się twierdzenia powoda, że w jego planach finansowych

założono, że część wydatków związanych z wykonywaniem prac budowlanych zostanie skompensowana wynagrodzeniem za dostawę energii dla potrzeb centralnego ogrzewania, jakie pozwany miał zapłacić od czerwca do sierpnia 2001 r. W § 5 umowy strony bowiem określiły, że powód na własny koszt wykona infrastrukturę ciepłowniczą niezbędną do zapewnienia dostaw energii.

Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację strony powodowej i zasądził na jej rzecz kwotę 230.679,15 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 9 stycznia 2004 r. Oddalił apelację w pozostałym zakresie w związku z przyjęciem innej, późniejszej daty opóźnienia po stronie pozwanej. Sąd drugiej instancji uznał za prawidłowe ustalenia Sądu Okręgowego dotyczące okoliczności zawarcia umowy z dnia 1 marca 2001 r. Umowa ta doszła do skutku po wygraniu przetargu przez stronę powodową i ostatecznie przewidywała rozpoczęcie dostaw energii cieplnej od czerwca 2001 r. (§ 9 umowy). Sąd Apelacyjny zweryfikował jednak ustalenia Sądu Okręgowego w trzech kwestiach. Po pierwsze, uznał, że przedmiotem umowy zawartej pomiędzy stronami było nie tylko świadczenie dostaw dla celów centralnego ogrzewania oraz ciepłej wody użytkowej, ale także - dokonanie i to w pierwszej kolejności grupy czynności dokumentacyjnych oraz instalacyjno-budowlanych, umożliwiających dostawę ciepła do budynków pozwanej Agencji (§ 2 umowy). Konieczność dokonywania tych czynności spowodowało to, że strona powodowa nie była w stanie dostarczyć od dnia 1 czerwca 2001 r. energii cieplnej do zasobów mieszkaniowych pozwanej Agencji. Fakt ten nie może jednak eliminować zasadności domagania się wynagrodzenia właśnie za okres od czerwca 2001 r., ponieważ w umowie stron ustalono, że w cenie za dostarczoną energię była splanowana inwestycja, a strony przewidziały ryczałtowy charakter wynagrodzenia dla powoda. Po drugie, to nie po stronie powodowej nastąpił brak gotowości do rozpoczęcia dostaw energii cieplnej, ale doszło do braku gotowości ze strony pozwanej Agencji do przyjmowania takich dostaw (jej jednostka organizacyjna nie dysponowała w tym czasie odpowiednimi środkami finansowymi, energię ciepłą dostarczał jeszcze inny podmiot, z którym wcześniej zawarto odpowiednie umowy). Po trzecie, powołując się na treść umowy i zeznania świadków, Sąd Apelacyjny przyjął, że strona powodowa miała uzyskać w okresie od czerwca 2001 r. „zwrot zainwestowanych w przeprowadzone inwestycje środków finansowych z zysku na dostawę energii cieplnej pozwanej Agencji” (uzasadnienie zaskarżonego wyroku).

Sąd Apelacyjny nie podzielił w konsekwencji stanowiska Sądu Okręgowego, że stronie powodowej przysługuje wynagrodzenie wyłączenie za ten okres, w którym

dostarczona była energia ciepła do budynków strony pozwanej. Wniosek taki ma uzasadniać także ryczałtowy charakter przewidzianego w umowie wynagrodzenia, tj. niezależnego od ilości dostarczonej energii. Strona pozwana była zatem zobowiązana do zapłaty wynagrodzenia na rzecz strony powodowej od dnia 1 czerwca 2001 r. Późniejsze przystąpienie powódki do dostaw ciepła (tj. od września 2001 r.) mogło uzasadniać jedynie dochodzenie przez Agencję roszczeń z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy (§ 9 ust. 2 i 3 umowy). Zagadnienia tego nie rozstrzygano jednak w niniejszym procesie. Dochodzone przez stronę powodową wynagrodzenie obliczone zostało zgodnie z postanowieniami umowy.

W obszernej skardze kasacyjnej strony pozwanej podniesiono zarzuty naruszenia prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c., art. 247 k.p.c., i zarzuty naruszenia prawa materialnego, tj. art. 65 § 1 i § 2 k.c., art. 487 § 2 k.c., art. 12a i 76 ust. 1 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664) w zw. z art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2000 r. o zmianie ustawy – przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 114, poz. 1194) oraz art. 117 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 118 k.c. i art. 751 pkt 1 k.c. Strona skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy w postaci oddalenia powództwa w całości, ewentualnie – o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Należy zwrócić uwagę na to, że zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. uzasadniony został w zasadzie jak zarzut naruszenia art. 65 k.c. Jeżeli natomiast strona skarżąca stara się podważyć dokonaną przez Sąd Apelacyjny ocenę dowodów, to zarzut taki nie może być brany pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym. Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być bowiem zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.).

W związku z tym, że zarzut przedawnienia roszczenia strony powodowej przez stronę pozwaną został podniesiony dopiero w skardze kasacyjnej, nie może on być w ogóle brany pod uwagę w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Nieuzasadnione jest bowiem stwierdzenie skarżącego sugerujące dopuszczalność podnoszenia zarzutu przedawnienia roszczenia na etapie postępowania kasacyjnego.

Zgodnie z art. 12a ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664), zamówienie publiczne może być udzielone dostawcy lub wykonawcy, który został wybrany na zasadach określonych w niniejszej ustawie. W

niniejszym postępowaniu umowę o dostawę energii cieplnej z dnia 1 marca 2001 r. [k. (...) i n. akt sprawy] zawierał z pozwaną Agencją podmiot będący spółką cywilną (art. 860 k.c.), przy czym dopiero w maju 2002 r. doszło do przekształcenia tej spółki w spółkę jawną. W ocenie skarżącego, skoro przekształcenie takie nie stanowiło „zachowania tożsamości podmiotowej” po stronie powodowej (dostawcy ciepła), to tym samym nastąpiło obejście art. 12a ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. Spowodowało to w rezultacie nieważność zmiany podmiotu łączącego strony stosunku umówionego (art. 58 k.c.), nawet przy założeniu, że obie strony umowy z dnia 1 marca 2001 r. zgodnie akceptowały taką zmianę podmiotową.

W literaturze prawa handlowego istotnie pojawiły się rozbieżności interpretacyjne przepisu art. 26 § 4 k.s.h. w jego pierwotnym brzmieniu, tj. przed zmianą dokonaną od dnia 15 stycznia 2004 r. Wyrażono trafne zapatrywanie, że jakkolwiek art. 26 § 4 k.s.h. przewiduje uproszczony sposób przekształcenia spółki cywilnej w spółkę jawną, do spółki przekształconej stosować należy odpowiednio przepisy art. 531 § 1 – 3 k.s.h. regulujące skutki sukcesji ogólnej (uniwersalnej). W każdym razie istotne argumenty natury funkcjonalnej (przede wszystkim – ułatwienie kontynuacji działalności gospodarczej) przemawiały za analogicznym zastosowaniem art. 551 § 3 k.s.h. Podobna myśl pojawiła się też w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym omawianej materii. Otóż w wyroku z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 496/07 (nieopublik.) trafnie przyjęto, że spółka jawna powstała na podstawie art. 26 § 4 k.s.h. w pierwotnym brzmieniu (tj. przed zmianą dokonaną od dnia 15 stycznia 2004 r.) stawała się podmiotem ogółu praw i obowiązków majątkowych spółki cywilnej ulegającej przekształceniu.

Skoro zatem doszło w okresie trwania stosunku umownego do zmiany statusu prawnego strony zobowiązanej do dostarczenia energii cieplnej z zachowaniem reguł sukcesji ogólnej, a w dodatku strony akceptowały występowanie takiego podmiotu w stosunku umownym, zarzut naruszenia art. 12a ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. nie może być uznany za uzasadniony. Bezprzedmiotowy staje się zatem zarzut naruszenia art. 76 ust. 1 tej ustawy, statuujący ogólny zakaz zmian postanowień umowy zawartej w wyniku postępowania przetargowego oraz wprowadzenia do niej postanowień niekorzystnych dla podmiotu zamawiającego, obwarowany sankcją nieważności zmiany umowy (art. 76 ust. 2 ustawy).

Jeżeli strony wyrażały w toku postępowania odmienne stanowiska co do czasu powstania dochodzonego przez stronę powodową roszczenia o wynagrodzenie (od

czerwca 2001 r. lub od września 2001 r.) i formułowały odmienne wymogi kontraktowe powstania takiego roszczenia (brak konieczności dostawy energii cieplnej z racji ryczałtowo skonstruowanego wynagrodzenia lub konieczność takiej właśnie dostawy mimo takiego charakteru zapłaty), to istniały uzasadnione podstawy do przeprowadzenia przez Sądy meriti postępowania dowodowego (obejmującego także przesłuchanie świadków), mającego na celu ustalenie rzeczywistej treści poszczególnych postanowień umowy i ich wzajemnych merytorycznych powiązań. W związku z tym nie można się zgodzić z ogólnie ujętym w skardze kasacyjnej zarzutem naruszenia art. 247 k.p.c., w wyniku prowadzenia postępowania dowodowego w taki sposób, który prowadził do wykazania złożenia przez strony oświadczeń woli sprzecznych z treścią umowy. Czym innym pozostaje natomiast kwestia, czy treść postanowień umowy, przy uwzględnieniu wyników prowadzonego postępowania dowodowego w postaci zeznań świadków, istotnie pozwala na interpretację postanowień umowy w ten sposób, że strona pozwana była zobowiązana do zapłaty dochodzonego wynagrodzenia od czerwca 2001 r. niezależnie od dokonania dostawy energii cieplnej w tym okresie.

Sądy ustaliły, że dostawy energii cieplnej nie były dokonywane w okresie objętym sporem, tj. od czerwca do września 2001 r. Sąd Apelacyjny ustalił też, że powód nie był w stanie – ze względu na szeroko ujęty „przedmiot umowy” (§ 2 tej umowy) – dostarczyć od czerwca 2001 r. energii cieplnej do zasobów mieszkaniowych strony pozwanej, przy czym okoliczność ta nie może wywoływać negatywnych skutków prawnych dla powoda (dostawcy energii).

Z treści postanowień umowy wynika to, że powód – poza zobowiązaniem się do dostarczania energii cieplnej (§ 1 umowy) – zobowiązał się także do dokonywania czynności określonych w § 2 umowy (wykonania dokumentacji budowlanej, dokumentacji projektowej i kosztorysowej; uzyskania niezbędnych uzgodnień i pozwoleń w imieniu kontrahenta; wykonanie prac instalacyjno-budowlanych; wykonania i eksploatacji infrastruktury ciepłowniczej). Zgodnie z § 5 umowy, powód (dostawca energii cieplnej) zobowiązał się do wykonania na własny koszt infrastruktury ciepłowniczej niezbędnej do zapewnienia dostaw energii cieplnej do instalacji ciepłego ogrzewania i produkcji ciepłej wody użytkowej do budynków odbiorcy. W § 21 umowy nałożono na odbiorcę energii cieplnej obowiązek zapłaty wynagrodzenia za dostawę energii cieplnej dla potrzeb centralnego ogrzewania (produkcji ciepłej wody użytkowej) i za konserwację urządzeń przeznaczonych do tych celów oraz przewidziano sposób obliczenia wysokości takiego wynagrodzenia. Trzeba zaznaczyć, że wspomniane

wynagrodzenie skorelowane zostało jednak ze świadczeniem w postaci dostaw energii cieplnej i niezbędnym zakresem konserwacji urządzeń służących do takiej dostawy (§ 21 i § 1 umowy), a nie z dodatkowymi obowiązkami dostarczającego energię ciepłą, przewidzianymi w § 2 umowy. W § 9 umowy wskazano termin rozpoczęcia dostaw energii cieplnej. Prawna nieskuteczność jednostronnego przesunięcia terminu rozpoczęcia dostaw energii przez stronę pozwaną (odbiorcę energii cieplnej) na wrzesień 2001 r., nie może prowadzić do wniosku, że powodowi przysługuje roszczenie o zapłatę wynagrodzenia także w sytuacji braku jakichkolwiek dostaw energii cieplnej. Jeżeli przewidziane w § 5 umowy wynagrodzenie miało charakter ryczałtowy (niezależne od ilości dostarczonej energii cieplnej w określonym odcinku czasowym), to nie oznacza to jeszcze, że strona powodowa (dostawca energii) nabyła skuteczne roszczenie o wynagrodzenie już w czasie, w którym pierwotnie przewidywano rozpoczęcie dostaw, mimo że dostawy takie w ogóle nie nastąpiły. W każdym razie treść umowy o dostawę energii cieplnej nie pozwala na przyjęcie kategorycznego stanowiska, że stronie powodowej przysługiwało wynagrodzenie określone w § 21 umowy także za okres od czerwca do września 2001 r. jako postać skompensowania (zwrotu) wydatkowanych przez powoda funduszy na przeprowadzone inwestycje w postaci stworzenia infrastruktury ciepłowniczej. Gdyby strony istotnie przewidywały taką formę partycypacji odbiorcy energii w kosztach inwestycji dokonywanej przez powoda (dostawcy ciepła) w interesie odbiorcy, to partycypacja taka powinna jednak znaleźć odpowiedni wyraz prawny w postanowieniach umowy z dnia 1 marca 2001 r. Przy określaniu prawnej funkcji i konstrukcji wynagrodzenia, przewidzianego w § 21 tej umowy, trzeba jednak brać pod uwagę przede wszystkim treść postanowień umowy.

Prezentowane wywody prowadzą do wniosku, że Sąd Apelacyjny dokonał nieprawidłowej wykładni postanowień umowy z dnia 1 marca 2001 r., dotyczących wymogów powstania wynagrodzenia należnego dla strony powodowej. W ten sposób doszło do naruszenia reguł interpretacyjnych umowy przewidzianych w art. 65 § 2 k.c. Oznaczało to konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku w punkcie I (podpunkty 1 i 3) i w punkcie II oraz oddalenie apelacji strony powodowej (art. 398¹⁶ k.p.c.). O kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego orzeczono stosownie do postanowień art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.